

KAZUO ISHIGURO:

OSTANKI DNEVA

Kazuo Ishiguro, britanski prozaist in filmski scenarist je bil rojen v Nagasakiju na Japonskem leta 1954 in se je že s šestimi leti preselil v Anglijo. Zahodnjak po izobrazbi, po rodu in rojstvu pa Japonec, je ne samo skupek dveh kultur, temveč tudi zmagovalne in poražene strani v drugi svetovni vojni. Njegov pisateljski opus je razmeroma skromen: nekaj kratkih zgodb, dva filmska scenarija ter trije romani: Bled razgled na griče (1982), Umetnik plavajočega sveta (1986) ter Ostanki dneva (1989).

Prizorišče prvih dveh romanov je še japonski kulturni prostor, dočim je prizorišče v zadnjem romanu Anglija. Vendar med vsemi tremi besedili obstaja določena skladnost, ki jo vzpostavlja način pripovedovanja: gre za prvoosebno, jazovo pripoved literarne osebe, ki je iz sedanjega trenutka nekako izzvana, da se spominja svoje preteklosti, ki pa je vedno travmatična.

Ostanki dneva je doslej umetniško najbolj dovršen Ishigurov roman. Pripovedovalec je ostareli butler Stevens, ki se mora ubadati s težavo kako povrniti smisel svojemu življenju, ki se ob pogledu nazaj pokaže zgrešeno in zavoženo. Ishiguro je roman tudi pripovedno bolj razgibal in je butlerjeva spominjanja uokviril v epski okvir večdnevnega popotovanja po južni Angliji. Ta okvir je razdelil na šest zaporednih postaj, višek pa je njegovo srečanje po dolgih letih s sodelavko oz. gospodinjo v dvorcu Darlington Hall gdč. Kenton, poročeno Penn. Butler Stevens si je svoje nagibe za srečanje predstavljal strogo poslovno oz. profesionalno kot svojo skrb za ustrežnejšo razporeditev osebja pri novem delodajalcu. A na sestanku je doživel čustveni pretres, ko mu je ga. Penn dala zadržano, vendar jasno vedeti, da ga je imela rada. Zaradi svoje lastne notranje zavrtnosti se ji ni mogel pridružiti v spoznanju, da je bilo tudi njegovo življenje - žrtvovanje in hlapčevstvo svojemu delodajalcu Lordu Darlingtonu - zabloda. Še naprej ostane dostojanstven, strogo profesionalen in celo svetuje nekdanji oboževalki, naj srečno preživi večer življenja s svojim možem.

Prizor se takoj zatem ponovi, v obmorskem letovišču Weymouth, ko se zave, da so najboljša leta njegovega služenja že minila in si prizna zgrešenost svojih temeljnih življenskih hotenj in prizadevanj. Dolga leta predanega služenja je slepo zaupal svojemu gospodarju Lordu Darlingtonu, v dobri veri, da tako po svojih močeh prispeva k napredku človeštva, vendar so Lordova politična prizadevanja za korektnější odnos do v prvi svetovni vojni poraženih Nemcev kasneje izrabili nacisti. Takšna naivna zvestoba gospodarju je Stevensa privedla do tega, da je pravzaprav posredno podpiral napačno stran. Njegovi ideali in iluzije, ki jih je vse življenje gojil in čuval, so propadli. Vendar ob koncu romana, ko se celo čustveno razgali poklicnemu kolegu, zve, naj pogleda v prihodnost in užije večer življenja, ki mu je še preostalo: » Zatrdil je namreč, da je za veliko ljudi večer najboljši del dneva, tisti del, ki se ga najbolj veselijo. In kot sem dejal, podoba je, da je v tej sodbi določena resnica, kajti čemu bi sicer ti ljudje tako navdušeno vzklikali zgolj zato, ker so zagorele luči na pomolu? Kajpak je mož govoril v prisposobi...« Krivdo in očitke vesti pa ublaži z drugo tolažbo, da se je žrtvoval za dober namen, ki je pomembnejši od rezultatov. Butler se ponovno vzpostavi za gospodarja svojih čustev tako, da se vnovič potrdi kot hlapec za novega gospodarja.

Stilistično nas pritegne tudi butlerjeva govorica, ki je s svojo polizobražensko pompoznostjo, neiskrivostjo in suhoparnostjo okorno posnemanje gospodarjeve. Njegovo življenje se izpolnjuje v profesionalnem služenju, tako je pač svojega dostojanstva gospodar in hlapec. Obrisi butlerjevih moralnih dilem in stisk se odražajo preko njegove govorice. Svojemu slepemu hlapčevstvu hoče dati pomen v poveličevanju poklicne etike, katere vrednote so spoštovanje tradicije in nadaljevanje očetovega izročila, vrhunski profesionalizem, neprestano samoizpopolnjevanje, predvsem pa dostojanstvo kot zmožnost popolnega samoobvladovanja in prepoved izkazovanja čustev. Njegova lojalnost in preseganje svoje osebnosti se kaže v tem, da svet pojmuje kot kolo in hoče biti čim bližje pestu tega kolesa sveta in prek služenja gospodarju služiti vsemu človeštvu. Njegova govorica je torej individualno obarvana in ne more biti verodostojna, razcepljena na zavedno in nezavedno. Še neko drugo značajsko potezo, poleg potiskanja moralne krivde v nezavedno in izgubljene ljubezni, predstavlja Stevensov odnos do svojega očeta. Oče mu je v služabniški hierarhiji podrejen, čeprav je bil vedno po drugi strani njegov vzornik na poklicnem področju in v tem smislu njegov učitelj. Navzlic navezanosti na očeta, pa ni bil prisoten pri njegovi smrti, saj je moral služiti višjim ciljem in se ni smel ali hotel predati svojim čustvom. Njegov najvišji vzornik pa je bil Lord Darlington, ki mu je skušal v svoji služnosti in lojalnosti biti popolni butler in ni priznal svojih čustev, oziroma jih je potlačil v podzavest.

V okviru dogajanja v romanu imajo posamezne popotne epizode zaviralno funkcijo. Srečanja z liki kot z mladim dr. Carlislom, ki je socialist, kritičen do pasivnega meščanskega individualizma ter mladim g. Cardinalom, ki skuša preprečiti katastrofo pri vmešavanju Lorda Darlingtona v svetovno politiko, ki se izkaže za brezuspešno.

Ischigurovo pisanje je daleč od grotesknosti in fantastike, četudi bi se to laičnemu bralcu lahko pokazalo. Le v jazovskem pripovedovanju so bile dane možnosti izražanja potlačitve svojih čustev, begom pred realnostjo in občutki, tu se razkriva pripovedovalčeva nezanesljivost. Pripoved je formalno očiščena v takšni meri, da prevladuje ekonomičnost izraza brez barvitosti v pripovedovanju, ki bolj prikriva kot odkriva čustva, še posebej sugestivna pa je za prikazovanje tragičnega stoicizma, obvladanega prenašanja bolečine in trpljenja.